

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 luvun 3 ja 9 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Voimassa olevien säännösten mukaan rangaistusvanki on sijoitettava asumaan yksinäis- tai yhteishuoneeseen noudattaen mahdollisuuksien mukaan vangin omaa toivomusta. Vastoin tahtoaan vanki voidaan sijoittaa yksinäishuoneeseen kurinpitorangaistukseksi järjestysrikkomuksen johdosta tai järjestysrikkomusasian tutkinnan ajaksi. Lyhyeksi ajaksi vanki voidaan myös kahlehtia tai sijoittaa yksinäishuoneeseen karkaamisen estämiseksi tai väkivaltaisuuden hillitsemiseksi. Mikään näistä säännöksistä ei kuitenkaan ulotu tilanteeseen, jossa vanki on pitemmäksi aikaa eristettävä muista vangeista.

Järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämiseksi vankilassa vankilan johtaja voi määrätä, ettei

vanki saa viettää vapaa-aikaansa yhdessä toisten vankien kanssa. Tälle ajalle ei ole säädetty enimmäiskestoja, eikä säännöksessä ilmaista mitään siitäkään, onko vankia kuitenkin pidettävä muiden kanssa työssä. Erityisen vaarallisia vankeja ei voida pitää työssä muiden vankien kanssa toisten vankien eikä henkilökunnan turvallisuuden vuoksi.

Esityksessä ehdotetaan, että lakiin otettaisiin nimenomainen säännös, jossa tyhjentävästi säänneltäisiin, missä tapauksissa ja miten kauan vankia voitaisiin pitää rangaistuslaitoksen johtajan määräyksestä toisista vangeista kokonaan erillään.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan hetken jälkeen kun eduskunta on sen hyväksynyt.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	7. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	7
1. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon tavoite ..	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	7
2. Nykyinen tilanne	3	1. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 luvun 3 ja 9 §:n muuttamisesta	7
2.1. Vankien sijoittelua laitoksessa koskevat säännökset	3	2. Tarkemmat säännökset	8
2.2. Vangin erilleen sijoittamista koskevat määräykset	4	3. Voimaantulo	9
2.2.1. Vankeinhoito-osaston antamat yleisohjeet	4	LAKITEKSTI	9
2.2.2. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kannanotto	4	Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 luvun 3 ja 9 §:n muuttamisesta	9
2.3. Erilleen sijoitettuja vankeja koskevat selvitykset	5	LIITTEET	10
3. Muutostarve	5	1. Rinnakkaisteksti	10
4. Eristämisestä aiheutuvat haitat	6	2. Luonnos asetukseksi vankeinhoitoasetuksen 9 §:n muuttamisesta	11
5. Ruotsin lainsäädäntö	6		
6. Muutos ehdotukset	7		

YLEISPERUSTELUT

1. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon tavoite

Vankeinhoitoasetuksen (431/75) 4 §:n mukaan rangaistus on pantava täytäntöön siten, ettei se tarpeettomasti vaikeuta vaan mahdollisuuksien mukaan edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on mahdollisuuksien mukaan ehkäistävä. Saman asetuksen 3 §:n 2 momentissa määrätään edelleen, että rangaistuksen täytäntöönpano on järjestettävä siten, että rangaistuksena on pelkästään vapaudenmenetys. Muita rajoituksia voidaan käyttää siinä määrin kuin laitoksessa pitämisen varmuus ja laitoksen järjestys sitä edellyttävät.

Rangaistuksen täytäntöönpanossa joudutaan ottamaan huomioon muitakin näkökohtia kuin edellisessä kappaleessa mainitut periaatteet. On myös huolehdittava siitä, että vankeuteen tuomitut pidetään rangaistuslaitoksessa tuomioistuimen ja lainsäädännön määräämän ajan ilman, että he sieltä karkaavat. Rangaistuslaitoksen sisäinen turvallisuus taas edellyttää, että laitoksessa säilyy järjestys niin, että sekä vangit että henkilökunta voivat tuntea olonsa turvalliseksi. Näiden seikkojen huomioon ottaminen kuuluu välttämättömänä osana vankeusrangaistusten täytäntöönpanoon edellyttäen muun muassa vankien vartiointia ja tarkoituksenmukaista sijoittelua.

2. Nykyinen tilanne

2.1. Vankien sijoittelua laitoksessa koskevat säännökset

Asetus rangaistusten täytäntöönpanosta, jäljempänä RTA, annettiin 19 päivänä joulukuuta 1889. Lähes kokonaan se viimeksi uudistettiin 1 päivänä heinäkuuta 1975 voimaan tulleella lailla (612/74). Täytäntöönpanouudistus rakentui sille periaatteelle, että riittävänä rangaistuksena rikoksesta pidetään pelkkää vapauden menetystä sellaisenaan ilman erityisiä kovennuksia. Säädös-

tasolla tämä periaate kirjattiin vankeinhoitoasetuksen 3 §:n 2 momenttiin.

Vankeusrangaistukseen tuomittu voidaan erään edellytyksin määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen. Tästä säädetään vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetussa laissa (317/53) ja vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta annetussa asetuksessa (277/54). Lain 11 §:n 1 momentin mukaan pakkolaitokseen eristetyt vaaralliset rikoksenuusijat on siellä ryhmiteltävä sen mukaan, kuin heidän erikoislaatunsa ja asianmukainen käsittelynsä vaativat.

Myös tutkintavankien säilyttäminen kuuluu vankeinhoitolaitoksen tehtäviin. Tästä on annettu erityinen laki tutkintavankeudesta (615/74). Lain 2 §:n mukaan tutkintavangin vapautta on rajoitettava vain siinä määrin kuin vangitsemisen tarkoituksella ja vankilassa pitämisen varmuus ja järjestyksen säilyminen edellyttävät. Lain 6 §:n nojalla tutkintavangit on kuitenkin mahdollisuuksien mukaan pidettävä yksinäishuoneissa. Lisäksi 15 §:n nojalla tutkintavanki saadaan kahlehtia tai sijoittaa yksinäishuoneeseen karkaamisen tai väkivallanteon estämiseksi.

Muiden vankiryhmien kuin tutkintavankien ja pakkolaitokseen eristettyjen sijoittelusta rangaistuslaitoksessa säädetään RTA:n 3 luvussa ja vankeinhoitoasetuksessa. RTA:n 3 luvun 3 §:n 2 momentin pääsäännön mukaan vangit on sijoitettava asumaan yksinäis- tai yhteishuoneisiin noudattaen mahdollisuuksien mukaan vankien omia toivomuksia. Saman luvun 9 §:n 1 momentin mukaan vangille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus viettää vapaa-aikansa yksin, jos hän sitä pyytää. Tosin saman pykälän mukaan johtaja voi kieltää vankia viettämästä vapaa-aikaansa muiden vankien kanssa, jos järjestyksen säilyminen sitä edellyttää.

RTA:n 3 luvun 5 §:n 1 momentin nojalla vanki on velvollinen tekemään rangaistusajan työtä. Laissa ei kuitenkaan edellytetä, että vankilan tulisi kaikissa olosuhteissa järjestää hänelle työtä. Nykyaikainen vankityö suoritetaan erityisissä työhuoneissa, eikä entisenkaltaista niin sanottua sellityötä juuri enää esiinny. Työhön

osallistuminen siis edellyttää käytännössä työskentelyä yhdessä muiden vankien kanssa.

Järjestysrikkomuksen tutkinnan ajaksi ja kurinpitorangeistukseksi järjestysrikkomuksesta vanki voidaan sijoittaa yksinäishuoneeseen. Tästä ovat yksityiskohtaiset säännökset RTA:n 2 luvun 10—10 c §:ssä. Poikkeuksellinen sijoittelu voi tilapäisesti tulla kysymykseen myös vanginkuljetuksen yhteydessä tai vangin sairastuttua. Edelleen vanki voidaan RTA:n 2 luvun 11 §:n nojalla sulkea yksinäishuoneeseen sellaisen väkivaltaisuu- den hillitsemiseksi, jota ei ole saatu muilla keinoilla hillityksi ja josta aiheutuu vakavaa vaaraa.

2.2. Vangin erilleen sijoittamista koskevat määräykset

2.2.1. Vankeinhoito-osaston antamat yleisohjeet

Vangin erilleen sijoittamista koskevat säännökset, kun jätetään ottamatta huomioon tutkintavankeja ja pakkolaitokseen eristettyjä koskevat säännökset ja kurinpitomenettely, ovat RTA:n 3 luvun 3 ja 9 §:ssä sekä lyhytaikaisten tapausten osalta 2 luvun 11 §:ssä. RTA:n 3 luvun 3 §:ään sisältyvän pääsäännön mukaan vangin toivomus on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon päätettäessä hänen sijoittamisestaan. Tämän säännöksen merkitystä rajoittaa RTA:n 3 luvun 9 §:ään sisältyvä johtajan oikeus järjestyksen säilymiseksi kieltää vankia osallistumasta vapaa-ajan toimintaan.

Säännöksiä täydentämään on oikeusministeriön vankeinhoito-osasto antanut vuonna 1980 yleiskirjeen n:o 346/4/19/26.3.1980. Kirjeen mukaan yksinäishuoneeseen muusta kuin kurinpidollisesta syystä taikka kurinpitorangeistuksesta tutkittaessa tai kurinpitorangeistuksen määräämistä odottaessa rangaistusta suorittava vanki voidaan sijoittaa vain

a) väkivaltaisuu- den hillitsemiseksi tai milloin järjestyksen säilyttäminen sitä vaatii;

b) oman turvallisuutensa vuoksi tai kun vanki ei uskalla asua yhdessä muiden vankien kanssa; tai

c) muuten vangin pyynnöstä, jos siihen on hyväksyttävä syy.

Vanki on päästettävä pois yksinäishuoneesta heti, kun eristämisen syy on lakannut.

Edelleen yleiskirjeessä määrätään, että vanki on ensisijaisesti sijoitettava muualle kuin eristysosastolle. Lisäksi määrätään, ettei vangin oikeuk-

sia saa rajoittaa enempää kuin yksinäisyydessä pitämisen tarkoitus välttämättä vaatii. Yleiskirjeessä annetaan myös eräitä ohjeita vangin terveydenhuollosta.

Mainittua yleiskirjettä on täydennetty 28 päivänä lokakuuta 1982 annetulla vankeinhoito-osaston kirjeellä n:o 6121/11/82. Lisäkirjeessä painotetaan, ettei eristysosastolle muusta kuin kurinpidollisesta syystä sijoitettu vanki pelkästään tästä syystä menetä vangin yleisiä hallussapito-oikeuksia.

2.2.2. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kannanotto

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on vankilata- tarkastuksissaan vuonna 1982 todennut, että eräissä vankiloissa on vankeja pidetty toisistaan erillään jopa useita kuukausia yhtäjaksoisesti. Vangin erilleen sijoittamisen syyksi apulaisoikeusasiamies on todennut tavallisimmin seuraavat syyt:

— vanki on katsottu erityisen vaaralliseksi toisten vankien tai henkilökunnan turvallisuudelle,

— vanki on ilmeisen karkaamisaltis,

— vanki on toistuvasti käyttänyt tai välittänyt huumaavia aineita toisille vangeille, tai

— on olemassa muu vastaava vankilan järjestyksen vakava vaarantumisen uhka.

Erilleen sijoitettavat vangit joudutaan usein muiden sopivien tilojen puuttuessa sijoittamaan joko sellaisille osastoille, joissa liikkuminen on rajoitettua ja ovet pidetään suljettuina, tai peräti eristysosastolle.

Apulaisoikeusasiamies on eräissä tapauksessa katsonut, selvittäen myös RTA:n 2 luvun 11 §:n ja 3 luvun 9 §:n valtuuksia ja laajuutta, ettei suljetuilla osastoilla muista erilleen sijoitettujen vankien kohtelu kaikilta osin vastaa voimassa olevan RTA:n säännöksiä. Samalla apulaisoikeusasiamies on kuitenkin todennut, että vankiloissa joudutaan pitämään sellaisiakin rangaistusvankeja, joita heidän erityisen vaarallisuutensa vuoksi näyttää olevan välttämätöntä pitää muista eristet- tyinä. Tämä tosiasia olisi otettava huomioon lainsäädännössä.

Apulaisoikeusasiamies on katsonut, että lainsäädännössä olisi tarpeellista määritellä ainakin:

— millä edellytyksillä vankia voidaan säilyttää täysin suljetulla osastolla,

— mikä elin päättää vangin sijoittamisesta sellaiselle osastolle, ja

— millaisin väliajoin vangin erillään pitämi-

nen on otettava uudelleen harkittavaksi.

Lisäksi vangin fyysistä ja psyykkistä tilaa olisi jatkuvasti tarkkailtava. Suljetuilla osastoilla olevien vankien rangaistusten täytäntöönpano olisi lisäksi järjestettävä siten, ettei vanki esty saamasta hänelle normaalisti kuuluvia etuuksia, elleivät erityisen pakottavat syyt muuta vaadi.

2.3. Erilleen sijoitettuja vankeja koskevat selvitykset

Vuoden 1982 aikana on Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa tehty eristämistä Suomen rangaistuslaitoksissa koskeva tutkimus. Tutkimuksessa pyydettiin kaikista vankiloista tietoja niistä vangeista, joita pidetään erillään muista vangeista niin työ- kuin vapaa-aikana. Tutkimus koski sekä tiettyä päivää (12.8.) että tiettyä ajanjaksoa (1.1—30.6.).

Kerätyistä tiedoista ilmeni muun muassa seuraavaa. Tutkimuspäivänä (12.8.) tutkimuksessa tarkoitettuja eristettyjä oli viidessä keskusvankilassa, yhdessä lääninvankilassa ja yhdessä varavankilassa yhteensä 61. Näistä Helsingin keskusvankilassa oli 18, Turun keskusvankilassa 25 ja Riihimäen keskusvankilassa 8. Muissa laitoksissa tutkimuksessa tarkoitettuja eristettyjä oli vain 1—4. Kaikki eristetyt olivat miehiä.

Oikeusministeriö asetti elokuun 5 päivänä 1982 työryhmän selvittämään vapausrangaistusta suorittavien vankien eristämistä muista vangeista koskevien säännösten, sääntöjen ja käytännön kehittämistarvetta sekä valmistelemaan tarpeelliseksi havaitut toimenpide-ehdotukset. Työryhmä suoritti työnsä kuluessa uuden selvityksen eristettyjen määristä ja eristämisen syistä.

Oikeusministeriön asettama työryhmä ryhmiteli erityisosastosijoitukset perusteen mukaan seuraavasti:

- oma pyyntö,
- työhaluttomuus,
- työkyvyttömyys,
- vankilaan juuri tulleet vangit, joiden sijoittamisesta ei vielä ole päätetty, sekä
- karkaamisalttiit tai vaaralliset vangit, joita ei säilytetä eristysosastolla.

Syyt eivät ole tärkeysjärjestyksessä, ja useampi syy voi samanaikaisesti vaikuttaa sijoittamiseen. On myös todettu, että vangit eivät aina halua ilmoittaa todellista syytä. Käytännössä keskeisin syy oman pyynnön esittämiseen lienee toisten vankien pelko. Yksin asuen voi välttää kosketuksen sellaisen vangin kanssa, jota pelkää, tarvitse-

matta ilmoittaa pelkäämänsä vangin nimeä henkilökunnalle. Vankien tuntemien pelkojen aiheista tärkeimmät lienevät:

- velkaantuminen,
- pähteiden käyttö ja hankinta siitä aiheutuvin seurauksineen,
- velkaantuneiden vankien pakottaminen tiettyihin tehtäviin, ja
- epäillyksi joutuminen toisten vankien ilmiannosta.

Todelliset tai kuvitellut pelonaiheet saattavat toisinaan olla niin suuria, että vanki kieltäytyy työstä saadakseen kurinpitörangaistuksen ja tullaakseen siten määrättyksi eristettäväksi. Näin saattaa tapahtua silloin, kun vanki epäilee kenen tahansa toisen vangin olevan palkattu tai pakotettu häntä vahingoittamaan.

Monet vangit saattavat pyytää erilleen sijoittamistaan myös sen vuoksi, että he tuntevat itsensä siinä määrin sairaksi tai hermostuneiksi, etteivät kestä yhteisosaston hälinää. Ellei pelkkä pyyntö riitä, voidaan turvautua verukkeeseen, esimerkiksi työstä kieltäytymiseen. Jos vankiluku laitoksessa on niin alhainen, että yksinäishuoneita on riittävästi, ei perimmäisen syyn selvittäminen ole edes tarpeen.

Määrällisesti vangin omasta pyynnöstä tapahtuva yksinäishuoneeseen sijoittaminen on huomattavasti tavallisempaa kuin vangin tahdonvastainen sijoittaminen.

3. Muutostarve

Ennen 1 päivänä heinäkuuta 1975 voimaantullutta uudistusta vangit jaettiin vankilajin mukaan erilaisiin luokkiin rangaistusajan etenemisen mukaan. Periaatteena oli, että jokainen vanki aloitti rangaistuksensa suorittamisen yksinäisyydessä. Muiden kanssa asumaan vanki voitiin sijoittaa tiettyjen määräaikaisten kuluttua hänen osoittamansa vankeinhoidollisen edistymisen perusteella. Jos vanki oli sopimaton asumaan muiden kanssa, häntä voitiin pitää yksinäisyydessä tarvittava aika.

Kun edellä mainittu uudistus tuli voimaan, muuttui tilanne aikaisempaan nähden käänteiseksi. Kaikki vankiluokat poistettiin, ja pääsäännöksi tuli, että vanki on sijoitettava asumaan yksin tai yhteishuoneeseen vangin oma toivomus huomioon ottaen. Huomioon ottamatta jäivät tällöin vangit, joita laitosturvallisuuden kannalta ei voida sijoittaa asumaan yhdessä muiden vankien kanssa.

Vankeja, joita ei voida sijoittaa asumaan yhdessä muiden vankien kanssa heidän vaarallisuutensa takia, on ollut runsaammin vasta viimeksi kuluneiden 10 vuoden aikana. Ennen edellä mainitun uudistuksen voimaantuloa ongelma jäi tavallaan piiloon, koska pääsäännön mukaan vangin oli ansaittava oikeus päästä asumaan yhdessä muiden vankien kanssa. Uudistuksen voimaan tultua on jouduttu tekemään päinvastaisia ratkaisuja. Vangit, jotka eivät kykene asumaan yhdessä muiden kanssa, joudutaan eri päätöksellä siirtämään erilleen. Käytännössä eräissä vankiloissa menetellään kuitenkin niin, että varsinkin pitkiin vankeusrangaistuksiin tuomitut aloittavat rangaistuksensa suorittamisen suljetuilla osastoilla, joista heidät siirretään myöhemmin puoliavomille tai avoimille osastoille.

Säännökset, jotka oikeuttavat sijoittamaan vangin erilleen vastoin tämän tahtoa, ovat nykyisin puutteelliset. Käytäntö on osittain tästä syystä muotoutunut eri laitoksissa hieman erilaiseksi. Jossakin vankilassa siirtoja erityisosastolle on usein perusteltu viittaamalla RTA:n 3 luvun 9 §:ään. Jossakin toisessa vankilassa siirtoja on tehty samoin asiallisin perustein, mutta tukeutumatta mainittuun pykälään.

RTA:n 2 luvun 11 §:ää, joka antaa mahdollisuudet kahlehtia tai sijoittaa yksinäishuoneeseen vaarallinen, väkivaltainen vanki, voidaan käyttää vain lyhytaikaiseen eristämiseen. Kun perusteena erilleen sijoittamiseen on ollut vangin vaarallisuus tai karkaamisalttius, sääntelemättä on, kuinka pitkään erillään pitämistä voidaan kerrallaan jatkaa. Yksittäistapauksissa tällainen säilyttäminen on voinut jatkua lähes koko vangin rangaistusajan tai ainakin useita kuukausia.

Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston yleiskirjeissä on tähdennetty, ettei erillään pitämistä saa jatkua pitempään kuin on välttämättä tarpeellista, mutta mitään enimmäisaikaa ei silti ole voitu antaa. Samoissa ohjeissa on määrätty, että toimenpiteistä näissä tapauksissa päättää johtaja, mutta kiireellisissä tapauksissa osaston järjestyksestä välittömästi vastaava virkamies.

Vangin tahdonvastaisesta erillään pitämisestä, sen perusteista ja enimmäiskestosta olisi säädettävä laissa eikä vain asetuksessa. Sen sijaan vangin oikeusturvan takaaminen ei välttämättä vaadi säädösmuutoksia niissä tapauksissa, joissa vanki itse pyytää erilleen sijoittamista. Tämä mahdollisuus vangilla on RTA:n 3 luvun 3 §:n 2 momentin perusteella jo nykyään.

4. Eristämisestä aiheutuvat haitat

Eristämisen psyykkisiä ja fyysisiä vaikutuksia on tutkittu verraten paljon. Pääpiirteittäin tutkimukset osoittavat, että täydellinen pitkäkö eristäminen on aina vahingollista. Silloinkaan, kun eristämisen tarkoituksena on ehkäistä vakava vaara tai kun vanki itse pyytää yksinäishuoneeseen sijoittamista, ei tätä näkökohtaa voida kokonaan sivuuttaa. Toisinaan vaarallisuutensa takia eristetty vanki saattaa jopa muuttua eristettäessä vielä vaarallisemmaksi. On myös otettava huomioon, että on olemassa psyykkisesti jo niin häiriintyneitä vankeja, että pyrkiminen eristykseen on lääketieteellisesti oire häiriintymisestä.

Lääkärin on ennen eristämisen aloittamista todettava, ettei toimenpiteestä ole eristettävän terveydelle vaaraa, ja alkanut eristäminen on keskeytettävä, jos tällainen vaara ilmenee (vankeinhoitoasetuksen 61 §). Vastaavaa määräystä ei ole annettu muusta kuin kurinpidollisesta eristämisestä. Kuitenkin yleiskirjeessä n:o 346/4/19/26.3.1980 määrätään RTA:n 2 luvun 11 §:ssä tarkoitettua tilanteen varalta, että lääkäriä on mahdollisuuksien mukaan kuultava. Samoin vankeinhoitolaitoksesta annetun asetuksen (134/86) 27 §:n 1 kohdan mukaan lääkärin tulee muun muassa seurata yksinäisyyteen määrättyjen vankien terveydentilaa ja erityisesti valvoa niitä olosuhteita, joissa yksinäisyys pannaan toimeen.

5. Ruotsin lainsäädäntö

Ruotsissa rangaistusvangin yksinään sijoittamista koskevat säännökset sisältyvät lakiin rikinvalihuollosta laitoksessa sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna lailla vuodelta 1982. Lain 20 §:ssä luetellaan ne syyt, joiden nojalla vanki saadaan pitää erillään toisista vangeista. Nämä ovat:

- valtakunnan turvallisuus,
- vangin itsensä tai toisen vangin turvallisuuden, hengen ja terveyden vaara tai vakava vaara laitoksen omaisuuden turmelemisesta, ja
- sen estäminen, että vanki yllyttäisi toista vankia rikokseen, myötävaikuttaisi toisten vankien huumausaineen saantiin tai vakavasti rikkoi toisen vangin rauhaa.

Lain 7 §:n 3 momentissa mainittu vanki saadaan myös sijoittaa erilleen, jos on pelättävissä, että hän suunnittelee pakoa tai joku muu suunnittelee hänen väkivaltaista vapauttamistaan. Päätös

erilleen sijoittamisesta on otettava harkittavaksi vähintään joka kymmenes päivä.

Sellaisissa tapauksissa, joissa erilleen sijoittaminen todennäköisesti kestäisi pitkähkön ajan, saadaan vanki mainitun lain 20 a §:n nojalla sijoittaa erityisosastolle. Erityisosastolle sijoittaminen on mahdollista myös, jos siten voidaan ehkäistä vangin vakavalaatuisen rikollisen toiminnan jatkaminen rangaistuslaitoksessa. Sijoitus päätös erityisosastolle on tarkistettava vähintään kerran kuukaudessa.

Lain 21 ja 22 § käsittelevät erilleen sijoittamismenettelyä. Edellisessä tähdennetään, että erillään pitäminen on toteutettava niin lievästi kuin mahdollista, jälkimmäisessä on määräyksiä tutkinnasta, lääkärintarkastuksesta ja ratkaisun kirjaamisesta. Lain 23 § käsittelee väkivaltaisen tai huumaantuneen vangin eristämistä tilapäisesti. Se vastaa RTA:n 2 luvun 11 §:ää. Lain 17 §:n 1 momentissa annetaan valtuudet eristää työstä yhteisesti kieltäytyneet. Saman pykälän 2 momentti vastaa RTA:n 3 luvun 9 §:n 1 momenttia. Lain 18 §:ssä vangille myönnetään oikeus pyynnöstä tehdä niin sanottua sellityötä. Säännös vastaa jossakin määrin RTA:n 3 luvun 6 §:ssä mainittua omaa työtä. Muilta osin Suomen laista puuttuvat Ruotsin lain säännöksiä vastaavat erillään pitämistä koskevat säännökset.

6. Muutosehdotukset

Esityksessä ehdotetaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 luvun 3 §:n muuttamista siten, että siinä säädettäisiin, että 9 §:ssä mainituin perustein vanki voidaan sijoittaa muista vangeista erilleen. Nykyinen 3 §:n 2 momentti sisältää vain sen pääsäännön, että vankia sijoitettaessa on mahdollisuuksien mu-

kaan noudatettava hänen toivomuksiaan. Tämä pääsääntö jäisi siis edelleen voimaan, mutta lisäyksellä tehtäisiin selväksi, että tästä pääsäännöstä voidaan myös poiketa.

Mainitut poikkeukselliset syyt luettelaisiin tyhjentävästi 9 §:ään sijoitettavassa säännöksessä. Lisäksi säädettäisiin enimmäisajasta (yksi kuukausi), jonka toimenpide saisi ilman uutta päätöstä yhtäjaksoisesti kerrallaan jatkua, sekä siitä, että päätökset erilleen sijoittamisesta tekee rangaistuslaitoksen johtaja.

Ehdotuksen tarkoituksena ei ole lisätä vankien erilleen sijoittamista, vaan ainoastaan tyhjentävästi säännellä laissa ne perusteet, joiden nojalla erilleen sijoittaminen voi tapahtua.

RTA:n muutosten yhteydessä on samalla tarkoitus lisätä vankeinhoitoasetuksen 9 §:ään viittaus muutettuun RTA:n 3 luvun 9 §:ään. Tässä täsmennettäisiin se nykyisin yleiskirjeiden varassa oleva määräys, että RTA:n 3 luvun 9 §:n 1 ja 2 momentin nojalla erilleen sijoitetun vangin yleisiä oikeuksia saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen edellyttävät.

7. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Ehdotetuista muutoksista ei välttämättä aiheudu mainittavia organisatorisia tai taloudellisia vaikutuksia. Muutokset voidaan toteuttaa niin, etteivät ne edellytä uusia rangaistuslaitospaikkoja tai lisähenkilökuntaa. Jos uudistus kuitenkin tehtäisiin vankeinhoidollisesti tarkoituksenmukaisimmalla tavalla, se edellyttäisi erillisten pienten osastojen perustamista ja erityishenkilökunnan hankkimista niihin. Tällä tavalla erillään pitäminen on järjestetty Ruotsissa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 luvun 3 ja 9 §:n muuttamisesta

3 §. Pykälä sisältää määräyksiä vangin tarkastamisesta laitokseen otettaessa, vangin sijoittami-

sesta asumaan vankilassa sekä valtuutuksen luottavien vankien ovien auki pitämiseen. Pykälän 2 momentissa ilmaistaan vangin vankilassa asumaan sijoittamista koskeva yleisperiaate. Sen mukaan vangit on sijoitettava asumaan yksinäis- tai yhteishuoneisiin noudattaen mahdollisuuksien mukaan vankien omia toivomuksia. Tältä osin

momentti ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös luvun uuteen 9 §:n 1 ja 2 momenttiin. Siten 3 §:n 2 momentti sisältäisi vangin sijoittelua vankilassa koskevat yleisperiaatteen.

9 §. Tässä pykälässä säännellään, kuinka vanki saa viettää vapaa-aikansa. Pykälän 1 momentissa ilmaistaan se yleisperiaate, että vanki saa viettää vapaa-aikansa yhdessä muiden vankien kanssa, jollei johtaja järjestyksen säilymisen tai muun asetuksessa säädettyyn syyntakia toisin päättää. Pykälän 2 momentissa säännellään vangin oikeus tehdä työtä vapaa-aikanaan. Nämä säännökset ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Sen sijaan pykälän alkuun, uudeksi 1 momentiksi ehdotetaan otettavaksi luettelo niistä syistä, joiden nojalla vanki saataisiin pitää erillään muista vangeista hänen tahtonsa vastaisestikin. Uusi 2 momentti koskisi erillään pitämisen aikaa. Vastavasti nykyinen 1 momentti siirtyisi uudeksi 3 momentiksi ja nykyinen 2 momentti uudeksi 4 momentiksi.

Nykyään laista puuttuu 3 §:n 2 momenttiin lisättäväksi ehdotettu yleissäännös siitä, että vanki saataisiin vastoin tahtoaan sijoittaa erilleen muista vangeista. Sellaisissa tapauksissa, joissa vankia ei tosiasiallisesti ole voitu sijoittaa asumaan yhdessä muiden vankien kanssa, on jouduttu nojautumaan nykyiseen 9 §:n 1 momenttiin. Käytännössä tässä pykälässä mainittu vapaa-ajan vieton kieltäminen yhdessä toisten vankien kanssa on merkinnyt vangin pitämistä erillään muista vangeista myös työaikana. Hallituksen esitys selventäisi valtuuksia niin, että uudessa 1 momentissa säänneltäisiin tyhjentyvästi ne tilanteet, joissa vanki saadaan pitää muista vangeista erillään kaiken vuorokautta. Nykyinen 1 momentti, joka ehdotetaan siirrettäväksi uudeksi 3 momentiksi, jäisi alkuperäisen tarkoituksensa mukaan sääntelemään vain vapaa-aikana toteutettavaa erillään pitämistä.

Ehdotuksen mukaan vanki saataisiin pitää erillään muista vangeista, milloin hän on käyttäytymisellään osoittautunut erityisen vaaralliseksi henkilökunnan tai toisten vankien turvallisuudelle. Muita perusteita erilleen sijoittamiselle olisivat vangin ilmeinen karkaamis- tai vapauttamisyrityksen vaara, huumausainerikoksen jatkuvan käytön tai huumausainerikoksen jatkamisen vaara tai muu sellainen syy, joka olennaisesti vaarantaa laitoksen järjestystä ja turvallisuutta. Erilleen sijoittamisen edellytyksenä kaikissa tapauksissa olisi, ettei järjestyksen ja turvallisuuden yllä pitämiseksi voida kohtuudella käyttää muita keinoja.

Päätös erilleen sijoittamisesta on tehtävä sen mukaan, miten vanki on laitoksessa käyttäytynyt, eikä esimerkiksi vangin rikoksen tai hänelle tuomitun rangaistuksen perusteella. Näin ollen pelkästään esimerkiksi se seikka, että vanki on tuomittu elinkautiseen vankeusrangaistukseen, ei yksistään oikeuta eristämään vankia muista vangeista. Myöskään se, että vanki on aikaisemmalla rangaistuskaudella karannut, ei sellaisenaan merkitse, että vallitsisi koko ajan vaara vangin karkaamisesta. Vastavasti erilleen sijoittaminen olisi lopetettava heti, kun syyt siihen lakkaavat. Erilleen sijoittaminen on turvaamistoimenpide eikä sitä saa käyttää epävirallisena rangaistuksena esimerkiksi karkaamisesta.

Uuden 2 momentin mukaan erillään pitämistä ei saisi jatkaa kauemmin kuin se on toimenpiteen tarkoitukseen nähden välttämätöntä. Äkillisiä tilanteita varten on olemassa rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 11 §, jonka mukaan vanki saadaan kahlehtia tai sijoittaa yksinäishuoneeseen, jollei muuta keinoa karkaamisen estämiseksi tai väkivaltaisuuden hillitsemiseksi ole. Uuteen 3 luvun 9 §:n 1 momenttiin turvauttaisiin käytännössä vasta, kun tilanne on sellainen, että erilleen sijoittaminen kestäisi kauemmin kuin vain joitakin päiviä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että erillään pitämisen perusteet on otettava uudelleen harkittavaksi väliajoin, joiden pituus saa olla enintään kuukausi.

Erilleen sijoittamisesta päättäisi laitoksen johtaja, joka jo nyt päättää vapaa-ajan viettoa koskevista rajoituksista.

2. Tarkemmat säännökset

Erillään pitäminen muista vangeista ei saa merkitä yhtäjaksoista sellissä pitämistä. Vangin tulee muun muassa saada ulkoilla laissa määrätty vähimmäisaika ja hänelle tulee antaa tilaisuus viikottaiseen saunomiseen. Yleensäkin vangille yleisesti kuuluvia muita oikeuksia kuin olla yhdessä muiden vankien kanssa ei saada rajoittaa enempää kuin erillään pitämisen tarkoitus edellyttää. Nämä vangin oikeutta turvaavat säännökset sisältyvät rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 3 lukuun.

Selvyyden vuoksi on kyseessä olevan uudistuksen tullessa voimaan tarkoitus antaa asetus vankeinhoitoasetuksen 9 §:n muuttamisesta. Pykälän 2 momentissa säädetään, että vankeja on vartioitava karkaamisen ja järjestyshäiriöiden estämiseksi. Sitä täydennettäisiin säännöksellä, jon-

ka mukaan rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 3 luvun 9 §:n uudessa 1 momentissa tarkoitettujen vankien oikeuksia saisi rajoittaa vain siinä määrin kuin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen edellyttävät. Asetuksen muutos korvaisi siis nykyisen samansisältöisen hallinnollisen määräyksen. Luonnos asetuksenmuutokseksi on otettu tämän esityksen liitteeksi.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan saatettavaksi voimaan heti sen jälkeen kun eduskunta on sen hyväksynyt.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 luvun 3 ja 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 3 luvun 3 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74), sekä *lisätään* 3 luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa, uusi 1 ja 2 momentti, jolloin nykyinen 1 ja 2 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

3 luku

Täytäntöönpanosta vankilassa

3 §

Vangit on sijoitettava asumaan yksinäs- tai yhteishuoneisiin noudattaen mahdollisuuksien mukaan vankien omia toivomuksia. Vanki saadaan kuitenkin pitää muista vangeista erillään siten kuin 9 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään.

9 §

Vanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä

- 1) sen estämiseksi, että vanki vakavasti vaarantaa toisen henkeä ja terveyttä;
- 2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyriityksen estämiseksi;

3) vangin huumaavan aineen jatkuvan käytön tai huumausainerikoksen jatkamisen estämiseksi; tai

4) sen estämiseksi, että vanki muuten vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä,

jollei edellä tarkoitettuja tekoja voida estää muulla tavalla.

Vangin erillään pitämisestä päättää rangaistuslaitoksen johtaja. Erillään pitämistä ei saa jatkaa kauemmin kuin se toimenpiteen tarkoitukseen nähden on välttämätöntä. Erillään pitämisen välttämättömyys on otettava uudelleen harkittavaksi väliajoin, joiden pituus saa olla enintään kuukausi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

Helsingissä 29 päivänä elokuuta 1986

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 luvun 3 ja 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 3 luvun 3 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74), sekä *lisätään* 3 luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa, uusi 1 ja 2 momentti, jolloin nykyinen 1 ja 2 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 luku

Täytäntöönpanosta vankilassa

3 §

Vangit on sijoitettava asumaan yksinäis- tai yhteishuoneisiin noudattaen mahdollisuuksien mukaan vankien omia toivomuksia.

Vangit on sijoitettava asumaan yksinäis- tai yhteishuoneisiin noudattaen mahdollisuuksien mukaan vankien omia toivomuksia. *Vanki saadaan kuitenkin pitää muista vangeista erillään siten kuin 9 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään.*

9 §

(Voimassa oleva 1 ja 2 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi)

9 §

Vanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä

1) sen estämiseksi, että vanki vakavasti vaarantaa toisen henkeä ja terveyttä;

2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyrityksen estämiseksi;

3) vangin huumaavan aineen jatkuvan käytön tai huumausainerikoksen jatkamisen estämiseksi; tai

4) sen estämiseksi, että vanki muuten vakavasti vaarantaa vankilan järjestystä,

jollei edellä tarkoitettuja tekoja voida estää muulla tavalla.

Vangin erillään pitämisestä päättää rangaistuslaitoksen johtaja. Erillään pitämistä ei saa jatkaa kauemmin kuin se toimenpiteen tarkoitukseen nähden on välttämätöntä. Erillään pitämisen välttämättömyys on otettava uudelleen harkittavaksi väliajoin, joiden pituus saa olla enintään kuukausi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

Asetus

vankeinhoitoasetuksen 9 §:n muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä muutetaan 13 päivänä kesäkuuta 1975 annetun vankeinhoitoasetuksen (431/75) 9 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

3 luku

Laitoksen järjestys

9 §

Valvonta rangaistuslaitoksessa

Vankeja on vartioitava karkaamisen ja järjestys-
häiriöiden estämiseksi. Erityisen tarkoin on val-
vottava rangaistusten täytäntöönpanosta annetun

asetuksen 3 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuja vankeja. Erilleen sijoitetulle vangille muutoin kuuluvia oikeuksia ei saada rajoittaa enempää kuin mitä hänen erilleen sijoittamisestaan välttämättömästi aiheutuu.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

